

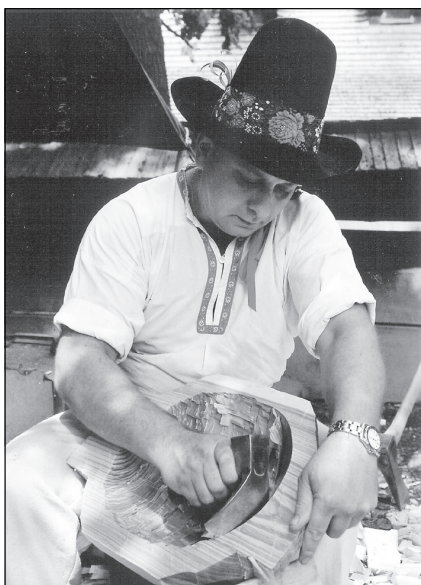

Foto archiv VMP v Rožnově p/R

Titul Nositel tradice za rok 2004

Jiřína Veselská

Stejně jako v předcházejících letech udělil ministr kultury na počátku září při zahájení Dnů evropského kulturního dědictví v Táboře titul Nositel tradice dalším čtyřem lidovým výrobcům. Ocenění navrhla komise, která posuzovala o polovinu více návrhů než v minulých letech. Do užšího výběru se dostalo osm řemeslníků, kteří pracují tradičními technologiemi při zpracování železa, textilních vláken, potiskování modrotisku, pletení ze slámy, z proutí a zpracování dřeva. Na základě tajného hlasování doporučila udělení titulu 4 osobnostem z různých krajů. Mezi nimi je také pan Štefan Kanaloš z Ostravy v oboru zpracování dřeva dlabáním.

Narodil se ve slovenských Sobrancích v rodině Josefa Kanaloše, mistra lidové umělecké výroby, v roce 1962. U otce se také vyučil výrobě dlabaných dřevěných předmětů, zejména lžic, salašnických naběraček, vahanů, okřínů a troků tradičním způsobem za pomoci těch nejjednodušších nástrojů. Na počátku devadesátých let minulého století přesídlil do Ostravy, kde žije dosud. Protože jeho otec a bratr, vyučený stejnému řemeslu, již nežijí, zůstal jediným zástupcem tohoto velmi archaického způsobu zpracování dřeva na drobné užitkové předměty na východní Moravě.

Komise při výběru konstatovala, že jeho sortiment dodržuje tradiční tvarosloví nádob, které zhotovuje za pomoci sekery, pořízů, škrobly a nože. Dřevo si připravuje sám tak, jak si je připravoval jeho otec. Jedním z důvodů, proč mu byl titul udělen, je právě starobylost technologie, která byla i pro Valašsko dříve typická. Z dlabaného dřeva byla velká část inventáře salaší i kuchyňského náčiní používaného při přípravě pokrmů i stolování.

Ačkoliv Štefan Kanaloš nepochází z Valaška, většina z čtenářů našeho časopisu ho zná, protože v posledních letech po celou návštěvníkou sezónu pracuje v Dřevěném městěčku rožnovského muzea a seznamuje zájemce s touto,

dnes téměř zapomenutou technologií. Štefan Kanaloš tak rozšířil počet tradičních výrobců z Valaška, jimž byl tento velmi zavazující titul udělen. Přiradil se tak k vyšívačce Janě Juřicové, tesaři Josefu Kopčanovi, výrobcí holubiček Petru Stoklasovi, kteří se stali držiteli titulu Nositel tradice v minulých letech. Dosud byl titul udělen 19 lidovým řemeslníkům ze všech oborů tradičních řemesel z různých míst ČR.

Tradiční způsob práce se dřevem byla v letošním hlasování oceněna ještě jedenkrát, když další z titulů byl udělen panu Jiřímu Myškoví z Hlinska v oboru sekernictví. Ten navázal na sekernickou tradici, kterou se proslavili východočeští mistři doma i v zahraničí. Jeho domovským zaměstnavatelem je Muzeum Vysočiny, ale vodní kola z jeho dílny slouží nejen u nás, ale také v Holandsku a dalších místech v Evropě.

Návrhy na udělení titulu v roce 2005 přijímá Národní ústav lidové kultury ve Strážnici do konce roku. Obsah návrhu a pokyny pro jeho zpracování zveřejnilo spolu s příklady Ministerstvo kultury na svých internetových stránkách.

Houby v čarovném kruhu

Lukáš Spitzer

Je podzim, na stromech žlutne listí a prozářenou přírodou se nese vsudypřítomný charakteristický pach tlejícího listí. Při procházce však ucítíte ještě něco dalšího. Něco, co se vám při návštěvě lesa dostane takřikajíc do každého póru těla. Je to vůně, která mnohým lidem nedává spát a žene je již brzy ráno těsně po rozbřesku do mlazín a lesů. Dodává náruživým houbařům energii a elán, který nezbytně potřebují k prodíráni se smrkovými mlazínami a pasekami při honbě za vidinou kapitálních houbařských úlovků. Intenzivní, po hříbech chutnající vůni podhoubí.

Ranní snížení teploty na podzim spolu se zvýšením vlhkosti ve vrstvě lesní hrabanky představuje ideální podmínky pro překotný rozvoj mikroskopických vláken podhoubí (mycelia). Až poté, co je nahromaděno dostatečné množství živin, může z této husté tkané sítě vláken podhoubí vyrůst plodnice – náš houbařský i kulinářský cíl.

Čarovný kruh tvořený plodnicemi muchomůrky červené (*Amanita muscaria*) na lokalitě Huslenky – Zbeličné kopečky

Foto L. Spitzer

Houby rostou buď jednotlivě nebo v prostorově různě uspořádaných skupinách – mimo jiné i v téměř dokonalých kruzích – lidově zvaných čarovné kruhy nebo čarokruhy. Lidé si od nepaměti snažili tento jev uspokojivě vysvětlit. V případě, že se jim to nedařilo, stačilo naříknout majitele pozemku nebo jinou vybranou osobu z čarodějnictví a náležitě ji potrestat. Ještě nyní se ale najdou lidé, kteří si tento jev vysvětlují pomocí místních geomagnetických zón či dalšími, hlavně okultními důvody. Vysvětlení je však tak prosté.

Doba, po kterou žije a plodí podhoubí, není u všech druhů stejná. Každý houbař má určité svá osvědčená místa – u mnohých druhů hub totiž žije podhoubí na jednom místě i několik desítek let, dokud se tamní podmínky nezmění natolik, že již další život a rozvoj vláken podhoubí není možný. U jiných – hlavně mikroskopických – hub naopak vydrží podhoubí naživu jen několik měsíců. Rostoucí podhoubí se v ideálních podmínkách z počátečního bodu, kde vyklíčí výtrus, rozšiřuje rovnoměrně všemi směry. U některých druhů hub tak obyčejně zpočátku tvoří kruh. Vláčna hub si na rozdíl od rostlin nedovedou samy za pomoci slunečního svitu vytvářet organické sloučeniny – nemají ve svých buňkách zelené chloroplasty – musí je tak získávat rozkladem z již odumřelých těl rostlin nebo živočichů. Po vyčerpání živin podhoubí nacházející se uvnitř kruhu odumírá a prorůstá dále jen po jeho vnějším obvodu.

Různé druhy hub také zanechávají na vnitřní straně kruhu světlejší odumřelé pásmo. Je to pruh zaschlé, živočíšné trávy. Tráva je tady utlačována rostoucím podhoubím, které využívá téměř všechnu dostupnou vláhu. V jiných, na vodu bohatějších podmínkách se můžeme naopak setkat s tmavějším a bohatějším prstencem travního porostu. Příčinou je zvýšený přísun v přírodě obecně vzácných dusíkatých látek z houby ke kořínkům trav. Tyto kruhy, ačkoli na nich ještě nemusíme najít makroskopické plodnice, jsou vidět již na dálku. Z velikosti poloměru kruhu můžeme usuzovat na stáří podhoubí. V případě, že houbař narazí na takový kruh, s vysokou pravděpodobností v těchto místech dříve či později najde i kýžené plodnice hub, které tak rostou v obloucích nebo pruzích, v ideálním případě v dokonalém magickém čarovném kruhu.

Mezi houby, které rostou tímto způsobem, patří většina našich druhů muchomůrek (např. muchomůrka zelená (*Amanita phalloides*) či muchomůrka červená (*Amanita muscaria*) – viz foto). Známý je tento úkaz také v podání mnohých zámpiónů (rod *Agaricus*). Stejně roste na travnatých plochách i v centrech měst houba hnojník obecný (*Coprinus comatus*). V kruzích rostoucí najdeme i plodnice méně známých druhů, např. špičky obecné (*Marasmius oreades*) či běločechratky obrovské (*Leucopaxillus giganteus*).